

Rapport 2015:72

Diverse åtgärder Nosaby kyrkogård

Antikvarisk medverkan, 2011-2015

Åsa Eriksson Green

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2015:72

Diverse åtgärder Nosaby kyrkogård

Antikvarisk medverkan., 2011-2015
Nosaby socken, 1095
Kristianstad kommun
Skåne län

Åsa Eriksson Green

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Tomegapsgatan 22
223 50 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2015 Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2015:72

Omslagsfoto: Östra entrépartiet vid Nosaby kyrka efter reparation av grindstolpar och mur, samt nyplantering av flankerande träd.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Diverse åtgärder på Nosaby kyrkogård

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa uppgifter	5
Historik med relevans för ärendet	5
Skydd enligt KML	6
Skadebild/orsak till åtgärder	6
Utförda åtgärder	6
Trädkrans	6
Mur	6
Grindstolpar	6
Avvikelser från handlingarna	6
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	7
Övriga handlingar med relevans för ärendet	7
Fotografier före åtgärd	8
Fotografier under åtgärd	11
Fotografier efter åtgärd	12

Karta över Skåne län med Kristianstad kommun grönmarkerad och Nosaby ungefärligt markerat med svart prick.

Nosaby ligger i nordöstra utkanten av Kristianstad. På kartan ovan är kyrkan utpekad.

Sammanfattning av utförda åtgärder

Mellan åren 2011 och 2015 har delar av trädkransen på Nosaby kyrkogård förnygrats, en del av kyrkogårdsmuren har restaurerats och grindstolparna vid östra grinden riktats.

Administrativa uppgifter

Objekt	Nosaby kyrka
Socken	Nosaby socken, 1095
Kommun	Kristianstad kommun
Län	Skåne
Länsstyrelsens beslut	2011-09-29, dnr 433-307-11
Regionmuseets dnr	K 12.30-42-11, 1095
Beställare	Nosaby församling, projektet har drivits i församlingens egen regi
Murare	HN Byggnadsvård
Antikvarisk medverkande	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne genom Åsa Eriksson Green
Projektid	2011-2015
Slutbesiktning	2015-12-08
Rapporten granskad av	Maria Johansson

Historik med relevans för ärendet

Nosaby är en plats med lång historisk kontinuitet. Dagens kyrkobyggnad ersatte på 1870-talet en medeltida kyrka, sannolikt uppförd kring sekelskiftet 1100/1200. I området finns lämningar som vittnar om att området varit bebott redan under stenåldern.

Kyrkogården präglas idag av den utformning den fick i samband med kyrkobygget på 1870-talet, då den även utvidgades söderut så att den gränsar mot Nosabyvägen. Den östra gränsen kan vara intakt sedan åtminstone 1835 då laga skifte genomfördes. Kyrkogården har efter 1916 utvidgats norrut vid flera tillfällen. Enligt vård- och underhållsplanen skall kyrkogårdsmuren både i väster och öster ha förlängts norrut 1916. Den murades om med granit och den återvunna stenen från den äldre muren. Som murbruk användes cement.

Fotografier från sekelskiftet 1800/1900 visar äldre träd längs kyrkogårdens västra, respektive, östra sida. På ett flygfoto från 1940-talet ser trädkransen enhetlig och ung ut längs åtminstone västra, södra och östra sidan.

Skydd enligt KML

Kyrkogården skyddas enligt Kulturmiljölagens 4 kap § 1, §§11-13. Enligt lagen skall kyrkogården, som begravningsplats, vårdas och underhållas så att dess kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

Skadebild/orsak till åtgärder

Den östra delen av trädkransen vid Nosaby kyrka bestod av parklindar som planterats någon gång mellan år 1900 och 1940-talet. Allt eftersom träden växte sig större började stammarna att trycka mot muren vilket orsakade att stenar och murbruk föll ur samt att de yttre grindstolparna vid östra ingången till kyrkogården sköts ur sitt läge varpå grindbladen inte längre kunde stängas. Trädens rötter sköt gravvårdar ur sitt läge och letade sig in i, och under, muren.

Utförda åtgärder

Trädkrans

Elva parklindar längs med kyrkogårdens östra mur har avverkats. Stubbarna har frästs bort och marken återställt till gräsmatta. Återplantering av nio träd, turkisk trädhassel, har gjorts ca 120 cm från muren. Träden hade vid planteringen ett stamomfång på 30-35 cm och var uppstammade till ca 2,5-3 m höjd. Träden är inköpta från Birkholms plantskola i Köpenhamn och har planterats i församlingens egen regi.

Mur

Skalmuren av natursten, med täckning av stenskivor, har på ömse sidor om grindstolparna i öster rivits ner och återuppmurats likt befintligt med skalmurar och fyllning av sten och murbruk. Ett hydrauliskt kalkbruk fabrikat St. Astier (Nhl 5, 0-4 mm).

Grindstolpar

För att åtgärda grindstolparna lyftes de tältformade överliggarna av granit av, varpå den norra stolpen kunde justeras. Den södra stolpen fick delvis plockas ner och muras upp igen för att kunna justeras. Denna stolpe har putsats om med hydrauliskt kalkbruk av fabrikat St. Astier (Nhl 3,5 0-4 mm för utfyllnad och 0-2 mm för finputsning av ytan).

Avvikelser från handlingarna

Inga avvikelser från handlingarna har observerats.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Åtgärderna har genomförts på ett varsamt sätt med hänsyn till platsens kulturhistoriska värden.

Övriga handlingar med relevans för ärendet

2011-01-25 Remiss från Ist med ansökningshandlingar från församlingen

2011-02-18 Regionmuseets remissvar

2011-03-07 Församlingens komplettering av ansökan

2011-09-30 Länsstyrelsens beslut

Kristianstad 2015-12-11

Åsa Eriksson Green

Fotografier före åtgärd

Övre bilden visar östra grindpartiet, muren och träden mot norr.

Nedre bilden visar en utblick från kyrkogårdens norra del i riktning mot östra grindpartiet.

Bilderna ovan åskådliggör situationen före åtgärd. De uppväxta träden bidrog med struktur, rumsbildande grönska och en tidsrumslig förtäning. De stora träden hamnade i konkurrenssituation gentemot närliggande gravplatser och kyrkogårdsmuren som började ge vika för tryckkrafterna.

Utblick över kyrkogården med östra grindpartiet och södra delen av trädkransen längs östra sidan av kyrkogården.

Fotografier under åtgärd

Nedtagning av de första träden under vintern 2011.

Fotografier efter åtgärd

Övre bilden visar det återställda östra entrépartiet sett från Balsbyvägen.

Nedre bilden visar den södra grindpelaren vilken delvis plockats ner och återuppmurats för att riktas. Intilliggande murparti i söder har också det murats upp och putsats.

Övre bilden visar norra grindstolpen som kunde rätas utan att muras om, samt murpartiet norr därom som murats upp och putsats.

Nedre bilden visar en icke-akut skada på ett murparti orsakat av ett av de äldre träden.

Övre bilden ger en utblick från den mellersta delen av kyrkogården mot söder.

Nedre bilden ger en utblick från samma plats norrut.

Övre bilden visar östra grindpartiet efter avslutat åtgärd och återplanterade träd.

Nedre bilden visar rester av ett av trädens rötter som letat sig in under och i kyrkogårdsmuren.

Regionmuseets E-rapportserie 2015

Kulturmiljö

1. Barkåkra kyrka – utvändig renovering, Barkåkra sn, AM, Petter Jansson, Linn Ljunggren, 2014
2. Avenboksgången och trädgården vid Araslövs herrgård - ett bortglömt grönt kulturarv, Färlöv sn, VP, Patrik Olsson, 2014
3. Konsul Perssons villa – renovering av balkong, Helsingborgs sn, AM, Maria Sträng, 2014
4. Stångby kyrkby kyrkogård, Stångby sn, VP, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson och Carin Strümpel-Alftren, 2015
5. Villie kyrka – in- och utvändig renovering, Villie sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
6. Östra Sönnarslövs kyrka, takrenovering, Östra Sönnarslövs sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
7. Brågarps kyrka, in- och utvändig renovering, Brågarps sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
8. Polemanska huset – vård av mötesplats, Färingtofta sn, VP, Helene Stalin Åkesson, 2014-2015
9. Norra Nöbbelövs kyrkogård i Lund, Norra Nöbbelövs sn, VP, Åsa Jakobsson och Anna Rabow, 2015
10. Gråmanstorp kyrka, Gråmanstorp sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014–2015
11. Glimmebodagården – vårdåtgärder 2015, Brösarp sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2015
12. Sankt Nicolai kyrka Trelleborg – invändig renovering, Trelleborgs sn, AM, Kerstin Börjesson, 2014
13. Östra Broby kyrkogård och begravningsplats, Östra Broby sn, VP, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson och Emelie Petersson, 2014
14. Villa Fehr, Nätrarby sn, AU, Jimmy Juhlin Alftberg och Emelie Petersson, 2015
15. Taket på Fru Görvels hus, Lunds domkyrkoförsamling, AK, Anna Rabow, 2008
16. Tolånga kyrka – invändig renovering och nytt värmesystem, Tolånga sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011
17. Elinebergskyrkan, Helsingborg – takrenovering, AM, Maria Sträng, 2015
18. Hörups kyrkogård, Hörups sn, VP, Åsa Jakobsson, Cissela Olsson och Helena Rosenberg, 2014
19. Krematoriet, Helsingborg – takomläggning, AM, Maria Sträng, 2015
20. Örumshuset, Hörup sn, VP, Jimmy Juhlin Alftberg och Anna Rabow, 2015
21. S:t Petri kyrka – Värme- och ventilationssystem, Klippan sn, AM, Åsa Eriksson Green och Jimmy Juhlin Alftberg, 2013–2015
22. S:t Petri kyrka – Omläggning av damm, Klippan sn, AM, Maria Johansson och Åsa Eriksson Green, 2013-2015
23. Billesholms kyrka – renovering av golv, Norra Vrams sn, AM, Kerstin Börjesson, 2014
24. Stora Råby kyrkogård, Stora Råby sn, VP, Anna Rabow och Tony Svensson, 2015
25. Ausås prästgård, Ausås sn, VP, Anna Rabow, 2015
26. Valleberga kyrkogård, Valleberga sn, VP, Cissela Olsson och Tony Svensson, 2015
27. Ingelstorps kyrkogård, Ingelstorps sn, VP, Cissela Olsson och Tony Svensson, 2015
28. Glemminge kyrkogård, Glemminge sn, VP, Cissela Olsson och Tony Svensson, 2015
29. Vattensågen i Sönder Össjö, Skånes Fagerhults sn, AM, Maria Johansson, 2015
30. Ekeby badhus – steg två i takrenoveringen, Ekeby sn, AM, Helene Stalin Åkesson och Linn Ljunggren, 2015
31. Igelösa kyrkogård, Igelösa sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2015
32. Västra Hoby kyrkogård, Västra Hoby sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2015
33. Odarslövs kyrkogård, Odarslöv sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2015
34. Vanstads kyrkogård och begravningsplats, Vanstad sn, VP, Hanna Cöster och Tony Svensson, 2015
35. Lövestads kyrkogård och begravningsplats, Lövestad sn, VP, Hanna Cöster och Tony Svensson, 2015
36. Tryde kyrkogård, Tryde sn, VP, Cissela Olsson, Emelie Petersson och Tony Svensson, 2014
37. Källna kyrka – Plåt och fogningsarbeten, Källna sn, AM, Maria Johansson, 2015
38. Östra Broby kapell – inre och yttre renovering, Östra Broby sn, AM, Emelie Petersson, 2015
39. Östra Ljungby kyrka – tak och fasadrenovering, Östra Ljungby sn, AM, Maria Johansson, 2015
40. Tomelilla kyrkogård, Tomelilla kn, VP, Cissela Olsson, Emelie Petersson och Tony Svensson, 2015
41. Håstads kyrkogård, Håstad sn, VP, Anna Rabow och Tony Svensson, 2015
42. Huaröds kyrka – Takrenovering, Huaröd sn, AM, Linn Ljunggren, 2015
43. Ullstorps kyrkogård, Ullstorps sn, VP, Emelie Petersson och Tony Svensson, 2015
44. Ramsåsa gamla kyrkogård, Ramsåsas sn, VP, Emelie Petersson och Tony Svensson, 2015
45. Ramsåsa nya kyrkogård, Ramsåsas sn, VP, Emelie Petersson och Tony Svensson, 2015
46. Benestad gamla kyrkogård, Benestad sn, VP, Emelie Petersson och Tony Svensson, 2015
47. Benestad nya kyrkogård, Benestad sn, VP, Emelie Petersson och Tony Svensson, 2015

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

48. Röddinge kyrka – utvändig renovering, Röddinge sn, AM, Kerstin Börjesson, 2015
49. Korgfabriken i Lönsboda – renovering av fasad, Örkened sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2015
50. Renovering av gamla gravkapellet, Norra kyrkogården i Lund, en binär historia, Lunds sn, AM, Petter Jansson, 2015
51. Tryde Kyrka – Utvändig renovering, Tryde sn, AM, Linn Ljunggren, 2015
52. När Flamingo rivs, Perstorps sn, BD, Helene Stalin Åkesson, 2015
53. Tomelilla Byagårds gavel och tak, Tomelilla sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg och Anna Rabow, 2015
54. Ausås prästgårds tak, Ausås sn, AM, Anna Rabow, 2015
55. Gräsma kvarn – Vårda vattendragens kulturarv, Huaröd sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2015
56. Gustav Adolfs kyrka – utvändig renovering, Helsingborgs sn, AM, Maria Sträng, 2015
57. Lomma kyrka – upprustning av kontreforer, Lomma sn, AM, Petter Jansson, 2014-15
58. Bara kyrka – invändig renovering, Bara sn, AM, Anna Rabow, 2015
59. Bara kyrka – utvändig renovering, Bara sn, AM, Anna Rabow, 2015
60. Sankt Nicolai kyrka i Trelleborg – utvändig renovering, Trelleborgs sn, AM, Kerstin Börjesson, 2015
61. Kviinge kyrka, renovering av torntak, Kviinge sn, AM, Petter Jansson 2015
62. Odarslövs kyrka, renovering av torntak, Odarslövs sn, AM, Petter Jansson, 2015
63. Stora Råby kyrka, installation av värmepump mm, Stora Råby sn, AM, Petter Jansson 2014-15
64. Vallösa kyrka - utvändig renovering, Sjörup sn, AM, Linn Ljunggren, 2015
65. Norra Åkarps kyrkogård, Norra Åkarps sn, VP, Hanna Cöster och Tony Svensson, 2015
66. Stora Köpinge kyrka, invändig renovering, Stora Köpinge sn, AM, Petter Jansson, 2015
67. Starby kyrka, Så mycket bättre, elsanering, vägg- och golvarbeten, Starby sn, AM, Petter Jansson 2015
68. Röke kyrkogård, Röke sn, VP, Hanna Cöster och Tony Svensson, 2015
69. Västra Torups kyrkogård, Västra Torups sn, VP, Maria Johansson och Tony Svensson, 2015
70. Torna Hällestad kyrka, Konserveringsarbeten, in- och utvändiga underhållsarbeten, Torna Hällestad sn, AM, Petter Jansson, 2015
71. Vittsjö kyrka, Konserveringsarbeten, Vittsjö sn, AM, Petter Jansson, 2015
72. Nosaby kyrkogård, diverse åtgärder, Nosaby sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2011-2015

